

Таблиця 1 – **Биометрические показатели сортов коллекции ячменя ярового** (среднее за 2013 – 2019 гг.)

Variety	Продуктивная кустистость, шт.		Длина главного колоса, см		Количество зерен в главном колосе, шт.		Масса зерна с главного колоса, г	
	$\bar{x} + S\bar{x}$	td	$\bar{x} + S\bar{x}$	td	$\bar{x} + S\bar{x}$	td	$\bar{x} + S\bar{x}$	td
Взирец, стандарт	3,1±0,15	-	8,7±0,23	-	23,9±0,46	-	1,3±0,05	-
Kuburas	3,5±0,15	1,9	10,2±0,26	4,4*	28,1±0,72	4,9*	2,0±0,08	7,6*
Vivaldi	3,1±0,18	0	10,2±0,26	3,1*	25,4±0,62	2,0	1,6±0,05	4,2*
Тройчан	3,1±0,15	0	9,7±0,23	2,7*	26,7±0,56	3,8*	1,8±0,05	7,0*
Санктрум	3,4±0,13	1,5	9,5±0,21	2,6*	25,6±0,51	2,5*	1,7±0,08	4,4*
Нанка	3,1±0,15	0	9,1±0,28	1,1	24,2±0,59	0,4	1,5±0,08	2,2*
Колорит	3,1±0,15	0	9,3±0,26	1,7	25,5±0,51	2,3*	1,8±0,08	5,4*
Европрестиж	3,1±0,18	0	9,6±0,23	2,8*	27,8±0,54	5,5*	1,7±0,05	5,6*
Varke	3,1±0,13	0	8,5±0,23	-0,6	24,7±0,64	1,0	1,5±0,05	2,8*
Danuta	3,0±0,08	-0,6	9,4±0,23	2,1	26,4±0,56	3,4*	1,8±0,08	5,4*
Пивденный	2,9±0,13	-1,0	8,8±0,21	0,3	24,9±0,64	1,3	1,6±0,05	4,2*
Eunova	3,3±0,13	1,0	9,1±0,18	1,4	26,4±0,64	3,2*	1,6±0,08	3,3*
$\bar{x}$	3,2	-	9,3	-	25,8	-	1,7	-
Min	2,9	-	8,5	-	23,9	-	1,3	-
Max	3,5	-	10,2	-	28,1	-	2,0	-
R(min-max)	0,6	-	1,7	-	4,2	-	0,7	-

Примечание: $\bar{x} + S\bar{x}$ – среднее арифметическое±ошибка среднего, td – критерий достоверности различий,

* значения достоверны, критерий Стюдента при уровне значимости $t_{0,05} - 2,1$

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Селекційно-генетичні дослідження ячменю ярого / Козаченко М.Р. та ін.; за ред. М.Р. Козаченка. Харків, 2012. 448 с.
2. Солонечна О.В. Сорти ячменю ярого кормового напрямку використання як джерела цінних ознак. Генетичні ресурси рослин. 2015. № 16. С. 57–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grr_2015_16_8
3. Ниска І. М. Характеристика зразків світового генофонду ячменю ярого за основними господарськими ознаками. Генетичні ресурси рослин, 2015. № 17. С. 29–36.
4. Компанец Е.В., Козаченко М.Р., Васько Н.И., Наумов А.Г., Солонечный П.Н., Святченко С.И. Комбинационная способность сортов ячменя ярового в системе прямых диалельных скрещиваний. Вавиловский журнал генетики и селекции. 2017. № 21(5) С. 537–544. DOI: 10.18699/VJ17.271
5. Петухова І.А., Рябчун В.К., Музафарова В.А., Падалка О.І. Оцінка сортів ячменю ярого для круп'яного напрямку використання за комплексом цінних господарських ознак в умовах Лісостепу України. Генетичні ресурси рослин. 2016. № 18. С. 31–40.
6. Сабатин В.Я. Джерела цінних господарських ознак сортів колекції ячменю ярого для селекції у центральному Лісостепу України. Агробіологія: зб. наук. праць. БНАУ. Біла Церква. 2019. Вип. (2). С. 33–42. DOI: 10.33245/2310-9270-2019-153-2-33-42.

УДК 635.1/.8(477)

СИЧ З.Д., д-р с.-г. наук

КУБРАК С.М., канд. с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Проаналізовано стан розвитку овочівництва в Україні у період 2000–2020 років. Основну частину овочів у 2020 році (у межах 88 %) продовжують вирощувати у господарствах населення. Незважаючи на зростаючий інтерес до нових овочевих рослин, найбільш поширеними так і залишаються овочі борщового набору – капуста, буряк столовий, морква, помідори, перець, петрушка тощо, які формують економіку овочівництва.

Ключові слова: овочі, ринок, капуста, помідор, огірок, попит, господарство.

У структурі споживання їжі людини свіжі овочі займають більшу частину харчового раціону. Велике різноманіття овочевих культур та сприятливі кліматичні умови для вирощування в

Україні дають можливість задовольняти потреби вітчизняних споживачів практично у повному обсязі. Незважаючи на швидкий розвиток галузі овочівництва, в останні роки близько 85 % овочевої продукції продовжує забезпечуватися господарствами населення. Одночасно з цим, недостатня розвиненість інфраструктури, дефіцит спеціалізованих овочесховищ, роздрібненість цієї галузі вплинули на внутрішній ринок овочів, як непередбачуваний, неоднорідний за регіонами, з хибкою кон'юктурою щодо різних видів овочів та цін.

На цю проблему звертали увагу вітчизняні науковці, зокрема Сич З., Пасічник В., Каленська С., Духницький Б., Кучеренко Т., Рудь В., Хареба В., Рибак Я., Сєвідова І. та інші. Незважаючи на багаточисельні дослідження з овочівництва, які проведені і продовжуються вченими Інституту овочівництва і баштанництва НААН, технології вітчизняного овочівництва забезпечуються за рахунок імпоротної техніки, добрив, засобів захисту рослин і гетерозисних гібридів [2].

У даний час на ринку овочевої продукції спостерігається велика різноманітність продуктів, включаючи заморожені овочі, консерви, ферментовані, засушені продукти та інше. Однак, на території України культивується понад 100 видів овочевих рослин, розповсюджених близько 40, але найбільш поширених – 10–12 видів. З року в рік асортимент розширюється за рахунок вирощування малопоширених, або нішевих овочів, чималого різноманіття зелені.

Овочівництво відноситься до специфічної галузі сільськогосподарського виробництва із за низки особливостей:

- овочі вирощуються у відкритому і захищеному ґрунті;
- культивується широкий асортимент овочевих рослин, кожній з яких притаманна особлива технологія вирощування;
- ускладнена механізація окремих процесів виробництва, що потребує значних витрат ручної праці;
- виникає необхідність в працівниках певної кваліфікації та відповідній техніці, що зумовлює високі сукупні витрати;
- частину овочів споживають лише свіжими, окремі овочі зберігають протягом зимового сезону, або використовують у переробленому вигляді;
- через різні терміни досягання та застосування інтенсивних технологій на ділянках збирають по два–три врожаї на рік, або використовують довгострокове збирання.

Через різноманітність природно-кліматичних умов виробництва склалася певна овочева спеціалізація за регіонами, локальними територіями, і навіть селами. Вирощування овочевих культур розподіляється переважно таким чином: томат, перець, баклажан, кавун, диня – в основному культують у зоні Степу, капуста – у Поліссі, а коренеплоди (морква і буряк) – у Лісостепу. На локалізацію овочевого виробництва впливає і розвиток аграрної інфраструктури (зрошення, сховища, об'єкти переробки, оптові ринки), близькість гуртових ринків збуту та наявність якісних доріг. Пропозиція овочів на внутрішньому ринку в основному формується за рахунок власного виробництва, переважно тому, що традиційний склад харчового раціону населення складається з овочів, що вирощуються на території України.

Дані статистичного аналізу свідчать про поступове незначне зменшення посівних площ під овочевими культурами протягом 2000–2020 рр. – від 518,6 тис. га, до 430 тис. га (на 14 %) [1]. Дослідження рівня урожайності овочів в Україні показує, що значення цього показника все ще нижче порівняно з іншими країнами світу. Структуру пропозиції національного овочевого ринку формують овочі переважно борщового набору – капуста, буряк столовий, морква, помідор, огірок, перець, петрушка, кріп. На інші малопоширені культури (зелені та ароматичні) припадає тільки 1,6 %, у тому числі відкритого ґрунту 1,1 % і захищеного – 0,5 %. Відомо, що у країнах Європейського Союзу їхня частка сягає аж до 30 %, у тому числі салату – понад 10 % [3]. Споживачам в Україні не вистачає вітамінного різноманіття, яке наявне на ринках Європи, Америки та Азії.

Загальні посівні площі овочевих культур на жовтень 2020 року склали 430 тис. га, у т. ч. під помідором – 70 тис. га, або 16,3 %, капустою – 66 тис. га (15,3 %), цибулею ріпчастою – 55 тис. га (12,8 %), огірком – 49 тис. га (11,4%), морквою – 43 тис. га (10,0 %), буряком столовим – 33 тис. га (9,1 %), іншими овочами, у т. ч. гарбузами столовими – 31 тис. га (7,2 %),

кабачком – 33 тис. га (7,7 %), часником 24 тис. га (5,6 %), баклажаном – 5 тис. га (1,2 %), перцем солодким і гірким – 15 тис. га (3,5 %) [4]. Дослідження складу виробників овочів свідчить про те, що площа посівів під овочами у господарствах населення складала 94 %. На сьогодні 88,8 % овочів виробляється господарствами населення. У господарствах населення культивується більшість овочів: 98 % картоплі, 95 % огірка, 93 % столового буряка, 91 % капусти, 88 % моркви. Водночас, урожайність у господарствах населення є нижчою, ніж середня у галузі. Малопоширені овочі та зелень також виробляються переважно у господарствах населення та подекуди фермерами [1].

У теплицях вирощують три основні овочеві культури: помідор (займає 61 % площ у промислових теплицях та 42 % у плівкових теплицях); огірок (складає 36 % у промислових теплицях та 48 % у плівкових фермерських); перець (займає 3 % площ у промислових теплицях, у плівкових фермерських теплицях – 4 %); капуста, що вирощується у плівкових теплицях складає 6 % [1].

Певну частину у загальному обсязі пропозиції на внутрішньому ринку становить імпорт: це переважно тепличні овочі, які поставляються у поза сезонний період, зелень, екзотичні овочі та овочі, попит на які в деякі періоди часу не покривається внутрішніми виробниками. У 2016 р. Україна імпортувала овочів вартістю майже 443 млн. євро, а в 2019 р. – уже на 550 млн. [3]. Основними імпортерами овочів в Україну є Туреччина, Польща, Нідерланди, Італія, Іспанія, Македонія, Єгипет, Індія, Китай. Польща постачала в Україну широкий перелік овочів, серед яких найбільшу частку займали суміші заморожених овочів та листовий салат. Голландія завозила переважно цибулю, перець солодкий, картоплю, помідор, листовий салат та баклажан. З Китаю Україна імпортували сушені овочі та часник, а з Іспанії – перець солодкий (болгарський), томат, баклажан, часник, селеру, огірок та гарбуз, з Македонії – молоду (рання) капусту. З Італії ввозили рукколу, цикорій, шпинат та інші зелені культури і салат, а також цвітну капусту та броколі. З Єгипту імпортували картоплю, часник, сушені овочі, листовий салат, цвітну капусту та броколі і навіть помідор. Індія в Україну експортувала сушену цибулю та консервованій огірок в великих діжках, які в подальшому розфасовувалися в Україні [3].

За даними Всесвітньої Торгової Організації експорт українських овочів у 2019 р. склав 339 мільярдів доларів США, що на більше 9,4 %, ніж в 2018 р. і на 20,1 % ніж у 2017 р. Цибуля, огірок, тепличні овочі користуються популярністю на ринках ЄС, Великобританії. Баштанні – на ринках ЄС, Білорусії, Великобританії. Перероблені овочі (заморожені, томатна паста) вивозять переважно на ринки ЄС, Азії, Китаю, Індії, країн Перської затоки. [4].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баланс овочів і баштанних продовольчих культур. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/ovuzpsg/Arh_ovuzpsg_2020_u.html
2. Сич З. Об'єднання заради успіху: нові вимоги споживачів до овочівництва. Овочівництво. 2018. № 1 (153). С. 20–25.
3. Україна імпортує половину всіх овочів з Туреччини. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/ukraine-importue-polovinu-vsikh-ovociv-z-tureccini>
4. Українські аграрії скорочують площі під овочами. URL: <https://kurkul.com/news/19878-ukrayinski-agrariyi-skorochuyut-ploschi-pid-ovochami>

УДК 633.63.631.531.12

ГЛЕВАСЬКИЙ В.І., канд. с.-г. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
КУЯНОВ В.В., канд. техн. наук
Інститут післядипломної освіти НУХТ

ПРИРОДНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВИСОКОГО УРОЖАЮ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ

В організмі рослини всі процеси взаємопов'язані. Важливим для формування високого урожаю цукрових буряків повинно бути оптимальне співвідношення тепла, світла, повітря, вологи, поживних речовин і ін. по періодам росту і розвитку. Забезпечення цим рослин є обов'язковою умовою закону рівнозначності і незамінності